

Srpsko-albanske dinastijske veze u srednjem veku

Poznate srpske i albanske vladarske i velikaške porodice su, tokom srednjeg veka, uspostavile različite porodične veze. U skladu sa srednjovekovnim običajima, najefikasniji način da se osiguraju bliski saveznički odnosi bilo je sklapanje političkih brakova. To je bio način da se garantuje mir i osigura bezbednost države, kao i dobra saradnja između suseda ili između suverena i njegovih vazala. Veze između srpskih i albanskih vladarskih i velikaških porodica nastajale su još u vreme prvih srpskih vladara iz kuće Nemanjića, a postale su posebno intenzivne i bliske u vreme najezde Turaka, kada su se oba naroda našla na putu znatno moćnije sile i veće opasnosti. Poznate albanske velikaške porodice srednjeg veka su bile *Topija, Muzaki, Arianiti, Dukađin, Kastriot*.

Jedna princeza iz kuće Nemanjića bila je u XIII veku udata za albanskog poglavara. Radi se o Komnini, kćeri kralja Stefana Prvovenčanog i rođenoj sestri kralja Radoslava, čija majka je bila vizantijska princeza Jevdokija, kći cara Aleksija II Anđela. Princeza Komnina je u prvom braku bila udata za albanskog velikaša Dimitrija, sina Proganova (umro oko 1215. godine). U jednoj povelji Dubrovčanima, Dimitrije pominje svoju vizantijsku titulu *panipersevast*, koju je verovatno dobio kao zet srpskog vladara. On se naziva i „*arhont Arbanasa*“ i prvi je albanski velikaš koji je pokušao da (bez uspeha) osamostali arbanaske zemlje u predelu Kroje. U drugom braku, Komnina se oko 1217. godine udala za *sevasta* Grgura Komonu, takođe Arbanasa, gospodara Kroje i Elbasana, sa kojim je imala jednu kći. Pretpostavlja se da iz braka ove kćeri nepoznatog imena (unuke Stefana Prvovenčanog) sa albanskim knezom Golemom potiče albanska porodica *Arijanita Komnina*.

Dve najznačajnije ličnosti albanskog porekla koje povezuju srpske i albanske dinastije, kao i istoriju ova dva susedna naroda su, bez sumnje, bili srpska despotica *Angelina*, kao i albanski junak *Đorđe Kastriot - Skenderbeg*.

Albanika – srpska svetica

Angelina je bila kći albanskog velikaša *Đorđa Arianita Komnina*, koji je, možda, kako smo naveli, poticao iz porodice koja je za pretka imala i kralja Stefana Prvovenčanog Nemanjića. *Đorđe (Đerđ) Arianit* je bio vođa borbe protiv Turaka. Pokrenuo je Arbanase između Valone i Skadra i pobedio u tri bitke u periodu od 1433. do 1436. godine. Oko 1456. godine dobio je od Venecije titulu „*velikog vojvode*“ i vladao je između Drača i Skadra. Imao je sina Konstantina koji je kasnije bio regent grofovije Monferato, u Italiji. Od tri poznate kćeri, dve (*Angelinu i Gojislavu*) je udao za srpske vladare (despota Stefana Brankovića i Ivana Crnojevića, gospodara Zete), a treću (*Androniku*) za *Đorđa Kastriota*.

Angelina se udala, 1460. godine, za prognanog i slepog srpskog despota Stefana Brankovića (oko 1425-1476). Oboje supružnika su, dakle, po raznim linijama bili i potomci srpskog velikog župana Stefana Nemanje. Despot Stefan *Slepi* je bio sin despota *Đurđa Brankovića*. Turci su Stefana i njegovog brata Grgura još kao mladiće oslepeli, kako bi kaznili njihovog oca. Pred kraj Srpske despotovine, Stefan je nakratko proglašen za despota (1458), ali je nakon samo nekoliko meseci vlasti morao da beži iz

* Duško Lopandić je profesionalni diplomata i stručnjak za evropsko pravo i regionalne odnose. Doktorirao je na Univerzitetu Pariz I (Sorbona). Objavio je dvadesetak publikacija i preko sto naučnih članaka na teme Evropske unije i međunarodnih odnosa. Godinama se bavi rodoslovima, a takođe piše i knjige i povesti iz oblasti popularne istorije, kao i udžbenike istorije.

Smedereva (1459). Dubrovčanin Mavro Orbin je u svom *Kraljevstvu Slovena* napisao da je „Stefan pobegao u Albaniju, gde je po nagovoru svojih uzeo za ženu Anđelinu, ili kako drugi vele Teodoru, kreposnu ženu, kćer Skenderbegova tasta Arianita, da kuća ne bi ostala bez naslednika“. Verovatno je u ostvarenju ovog braka znatnu ulogu igrao i Đorđe Kastriot, kome je Angelina bila svastika.

Angelina se zaista pokazala kao kreposna i odana žena, koja je sa svojim mužem i decom delila sve nedaće prognane kuće Brankovića i rasejanog srpskog naroda. Početkom 1461. godine, bračni par napušta Albaniju i odlazi u Veneciju, gde je Stefan imao titulu patricija. Od goričkog grofa su u Furlaniji kupili jedno imanje sa zamkom, koji su nazvali Beograd. Tu je Stefan i umro 1471. godine, a despotica Angelina je ostala kao siromašna udovica sa troje dece: Đorđem, Jovanom i Marom (Marijom). Pred smrt, Stefan je pisao Dubrovčanima, moleći ih da pomognu njegovoj supruzi i deci: „Preporučuju vi moju Angelinu i moju dečicu Đuru i Maru i Jovana, pred Bogom i pred Pričestom, i pred svemi svetim: što vi šnimi, to Bog svami“. Negde oko 1485. godine, Stefan je proglašen za sveca.

Stefanova i Angelinina kći Mara (ili Marija) bila je, uz posredovanje nemačkog cara, 1493. godine udata za Bonifacija V, markgrofa od Monferata i direktnog potomka vizantijske carske porodice Paleolog (po pobočnoj, mlađoj liniji, koja je vladala u Italiji), sa kojim je imala dva sina. Potomci iz ovog braka po ženskoj liniji su i pripadnici nekih od najčuvenijih evropskih vladarskih dinastija (na primer, Austrijski carevi Habsburg-Loren i drugi).

Angelina se sa porodicom selila od albanskih planina, preko Italije do sremske Fruške gore. Tri puta je prenosila mošti svoga muža (Svetog Stefana) i dva puta sina - i to u velikoj oskudici. U Sremu je podigla manastir Sretenje gde se i zamonašila i umrla 1520. godine. Ubrzo nakon smrti proglašena je za *svetu*. Kroz Službu prepodobne Angeline iskazane su i njene hrišćanske vrline: čistota podvižničkog života, milosrđe, strpljivost i mudrost, odanost supruge, požrtvovanost majke. Dan Svete Angeline je 30. juli. Pored Stefana i Angeline, Pravoslavna crkva je za svete proglasila i njihove sinove, despota Jovana (umro 1502) i vladiku Maksima (despot Đorđe, umro 1516). Kada su Turci 1716. godine spalili manastir Krušedol, od mošti prepodobne Angeline sačuvana je samo leva ruka. Njene mošti (tj. ruka) se i danas nalaze u obnovljenom manastiru Krušedol u Sremu.

Skenderbeg - balkanski junak

Angelinin zet, muž njene sestre Andronike bio je veliki albanski i balkanski junak Đorđe (ili Đurađ, Đurđe, Đerđ) Kastriot - Skenderbeg. Postojbina Đorđa Kastriota Skenderbega je Epir.

Skenderbegova porodica je bila u vrlo bliskim odnosima sa slovenskim-srpskim velikašima. Đorđeva majka Voisava (Vojislava Tripalda) bila je kći srpskog plemića iz Donjeg pologa u Makedoniji. Skenderbegov pradeda nosio je slovensko ime Brailo (ili Branilo). Brailo je bio kefalija u Janini (Epir) u vreme vladavine poslednjih Nemanjića. Brailov sin Pavle držao je oblast Debra, dok je Pavlov sin Ivan Kastriot proširio posede u Epiru.

Treba imati na umu i činjenicu da je kod balkanskih naroda, pa i kod Srba, mestimično bio običaj velikog šarenila u davanju ličnih imena. Tako, dešavalo se da otac ima srpsko ime, a sin strano. Zatim, bilo je slučajeva da otac ima srpsko ime, sin strano i unuk strano. No, nigde se u srednjovekovnim izvorima ne javlja ovako očita simbioza pravoslavnih Albanaca i Slovena u davanju ličnih imena, kao što je to slučaj kod porodice Đorđa Kastriota Skenderbega.

Skenderbegov otac - Ivan (albansko Đon) Kastriot (1407-1437) je sa svojim sinovima, Stanišom, Repošem, Kostadinom i Đorđem, učinio veliki prilog manastiru Hilandar na Svetoj Gori (Mont Atos) dajući mu sela Radostušu i Trebište, kod Debra,

Đurađ Kastriot Skenderbeg (1405-1468)

što je zabeleženo u jednoj povelji koja se i danas čuva u manastiru. Godine 1430, Ivan Kastriot je sa svoja tri sina sklopio ugovor sa manastirom Hilandar, po kome mu je ustupljen jedan pirg (kula), koji od tada do danas nosi naziv „Arbanaški pirg“. Povelja o poklonu počinje sledećom rečenicom: „Po neizrecivom milosrđu vladike moga Hrista, ja, grešni i nedostojni, ne smem se nazvati rob Hrista Boga moga, Ivan Kastriot, sa mojim sinovima Stanišom i Repošem, Konstantinom i Đurđem, potrudih se, po gospodinu Bogu mome svedržitelju i pomoću gospođe Bogorodice Lavri Hilendarskoj...“. Ivanov sin Repoš je, 1431. godine, umro u manastiru Hilandar, gde mu se i danas može videti grob. Pretpostavlja se da je i sam Ivan Kastriot sahranjen u Hilandaru.

Ivanov mlađi sin, Đorđe Kastriot, je kao mlad dopao u tursko zarobljeništvo, gde je primio islam i ime Skender (tj. Aleksandar). Po povratku u Albaniju, oko 1444. godine,

Skenderbeg - Đorđe odbacuje islam i stavlja se na čelo otpora protiv nadirućih Osmanlija. Osloboodio je gotovo celo područje srednje Albanije. U neosvojivom utvrđenju Kroji, Skenderbeg će dve decenije pružati herojski otpor Turcima. Iako je imao male snage (12.000 boraca), Đorđe Kastriot se uspešno borio protiv desetostruko veće turske vojske. Umro je neporažen, 1468. godine u Lješ, a njegovo ime je još za života postalo legenda koja je pripovedana kako po Balkanskim zemljama, tako i na papinom dvoru i u Evropi. Na početku *Gorskog vijenca* Petar Petrović Njegoš peva: „Skenderbeg je srca Obilića“. Poznati srpski pisac Jovan Sterija Popović je napisao dramu *Skenderbeg*.

Skenderbegov sin, Ivan (ili Jan, Đon, Đovani) Kastriot, je nakon pada albanskih zemalja pod Turke izbegao na dvor napuljskog kralja gde je, zahvaljujući zaslugama svoga oca, dobio vojvodsku titulu *od Sen Pijetro di Galatina*. Ivan je bio oženjen Irinom – kćerkom srpskog despota, Lazara Brankovića (1421-1458). Imajući u vidu da je Irina majka bila Jelena Paleolog, kćerka morejskog despota Tome (brata poslednjeg vizantijskog cara Konstantina XI), italijanski potomci iz ovog albansko-srpskog braka su istovremeno i potomci poslednje hrišćanske carske dinastije iz Carigrada. Njihovo potomstvo u italijanskoj aristokratiji može da se prati sve do danas. Naime, u braku Ivana Kastriota sa Irinom Branković rođen je sin po imenu Ferante, koji je nosio prezime Kastriota Skenderbeg. Ferante nije u zakonitom braku imao muške dece, ali je ostavio kćer Irinu (Mariju), koja se udala za Pietra Antonia, princa od Basinjana, iz porodice Sanseverino. Potomci iz ovog braka pripadali su italijanskim i nemačkim plemićkim porodicama: Bisinjano-Sanseverino, di Kapua, Pinjатели, Darenberg, Vindiš-Grec, Ursel, de Lin i drugim. Pomenuti Ferante Kastriot je ostavio i vanbračne sinove, čije potomstvo je opstalo do danas (to je porodica *od Kastriote-Skenderbega*).

Brojne veze

Osim navedenih, poznate su i mnoge druge veze između srpskih i albanskih plemićkih porodica. Porodica Kastriot je i po drugim linijama bila povezana sa srpskim dinastijama. Tako je Skenderbegova sestra *Marija* bila udata za gospodara Zete (tj. Crne Gore) – Stefana (Stefanica) Crnojevića (umro 1465). Iz ovog braka je potekao znameniti

ti Ivan Crnojević (u narodu zapamćen kao Ivan-beg, vladao 1464-1490) koji je sedište Zete, kao i mitropoliju, preselio na Cetinje i sazidao čuveni cetinjski manastir. Kako smo pomenuli, ovaj Ivan je u prvom braku bio oženjen sa Gojislavom, kćerkom Đorđa Arijanita Komnina, rođenom sestrom svete Angeline Branković, kao i Andronike, žene Skenderbegove.

Postoje i brojne veze između srpske vladarske porodice Brankovića i albanske velikaške porodice *Topia*: sestra Vuka Brankovića, učesnika kosovske bitke i gospodara oblasti Kosova, koja se zvala *Teodora* (ili *Vojislava*) bila je udata za gospodara Drača, Đorđa Topiju (1388-1392). Majka ovog Đorđa, bila je *Voisava Balšić*, udata oko 1370. godine za gospodara Drača, „kneza Arbanije“ Karla Topiju (1359-1388). Karlo Topija je 1381. godine obnovio crkvu svetog Jovana (albanski *Šin Đon*) kod Elbasana u srednjoj Albaniji, osnovanu u čast svetog Jovana Vladimira, srpskog (dukljanskog) vladara i sveca. Jedna kći Karla Topie zvala se *Voislava* (po majci). Druga kći, *Jelena*, bila je udata za Konstantina Balšića, gospodara Kroje i turskog vazala koji je poticao iz porodice zetskih vladara Balšića i koga su, 1402. godine u Draču, pogubili Mlečani.

Najzad, *Mara*, kći *Nikete Topije* (verovatno sina *Karla Topije*), udala se 1407. godine za *Balšu (III) Balšića*, gospodara Zete od 1403. do 1421. godine. *Balšina* majka je bila znamenita *Jelena Hrebeljanović*, kći kneza *Lazara*. *Balša* nije imao dece, pa je je pred smrt sva prava na nasleđe u zetskim zemljama ostavio svome ujaku – srpskom despotu *Stefanu Lazareviću*.

Činjenica da su dve vodeće srpske i albanske porodice – despoti *Brankovići* i *Kastriote* – bile blisko povezane bračnim vezama, indirektno ukazuje i na intenzitet ukupnih veza između dva naroda pred kraj srednjeg veka.

Iz žitija svete Angeline Srpske

Prepodobna mati naša Angelina primi u Sremu sveti i anđelski monaški čin, u ženskom manastiru kod Krušedola, zadržavši na monašenju isto ime Angelina (što znači: Anđelska). Od početka svoga zemnog života ona se usrdno podvizavaše na spasenje svoje duše, no sada priloži trud trudu i podvig podvigu. Sva se predade molitvi, delima milosrđa i opravljajući svetih hramova i manastira Božjih u Sremu. Zbog svih tih svojih mnogobrojnih dela, ona je, kao savršena hrišćanka, supruga, majka i monahinja, od naroda s pravom dobila naziv „Majka Angelina“. Poživevši tako sveto i bogougodno, ona najzad počinu od trudova svojih i mirno usnu u Gospodu 30. juna 1520. godine. Sahranjena bi u ženskom manastiru kraj Krušedola, a kada posle nekoliko godina njeno sveto telo bi „objavljeno“, njene svete mošti biše prenete u crkvu manastira Krušedola i položene u isti ćivot sa moštima svetog joj sina Jovana Despota.

Iz monologa vladike Danila (Gorski vijenac)...

*Malen svijet za adova žvala,
ni najest ga, kamoli prejesti!
Janko brani Vladislava mrtva;
što ga brani, kad ga ne odbrani?
Skenderbeg je srca Obilića,
al' umrije tužnim izgnanikom. —*

*A ja što ću, ali sa kime ću?
Malo rukah, malena i snaga,
jedna slamka među vihorove,
sirak tužni bez nigde nikoga*

Rodoslov porodice Kastriot

